

Микола Іванович МАЛІЙ

аспірант, Київський університет права Національної академії наук України; директор правничої компанії ТОВ «АЮР-КОНСАЛТИНГ», генеральний директор ТОВ «АРМАТЕХ-СЕРВІС»

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9709-4837>

e-mail: aur.consult@gmail.com

ПРАВОВИЙ СТАТУС САББОТА ТА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ПЕРЕД ЛЮДСТВОМ

У статті розкривається роль концепції визнання саббота «електронною юридичною особою», яка обов'язково повинна враховувати небезпеку постановки людством, суспільством, державами даної «електронної особи» в один суспільний ряд з людиною у разі використання електронного інтелекту у правотворчій, правозахисній та судовій діяльності державних органів влади. Основною задачею правотворців та правозахисників у світі є недопущення порушення прав і свобод людини, суспільства та держави з боку новоствореної «електронної особи» та запобігання загроз в майбутньому для всього людства.

Ключові слова: комп'ютерний злочин, електронний інтелект, електронна юридична особа, сабот

ВСТУП

Сьогодні людство перейшло на новий інноваційно-технологічний етап свого розвитку та значного поширення набуло використання новітніх технологій в усіх сферах людського існування. Особливо гостро постає питання використання електронного інтелекту у правотворчій, правозахисній та судовій діяльності державних органів влади та міжнародних, міждержавних правових структурах, інституціях, та, зокрема, в кримінальному праві більшості держав світу. Враховуючи тенденції розвитку правової науки стосовно надання електронному інтелекту правового статусу «особи», або «електронної особи», виникає небезпека постановки даної «особи» в один суспільний ряд з людиною. Свідоме людство насторожує можливе поетапне надання прав і свобод електронному інтелекту та можливе зрівняння даних прав у майбутньому з правами людини, що стає загрозою для людства як правового, так і суспільно-етичного характеру. У будь-якому варіанті правового розвитку суспільства безпосередньо «електронна особа», її творці, її власники, її користувачі мають і будуть в повній мірі нести кримінальну відповідальність за вчинення комп'ютерних злочинів з використанням електронного інтелекту або ним самим як «особою». Основною задачею правотворців та правозахисників є недопущення порушення прав і свобод людини, суспільства та держави з боку «електронної особи» створеної на базі електронного інтелекту. На ранніх етапах розвитку правової бази регулюючої даний тип правовідносин між людиною та саботом (роботом або програмою з електронним інтелектом) необхідно передбачити «правові запобіжники» для унеможливлення використання електронного інтелекту для злочинних цілей проти людини, суспільства та держав світу [1].

МЕТА статті – дослідження практики використання електронного (штучного) інтелекту у провідних державах світу та, зокрема, застосування новітніх технологій у правотворчій та правозахисній діяльності, у новітньому електронному судочинстві, здійснення аналізу перспектив його застосування у кримінальному провадженні України (наприклад, електронне

карне провадження), а також розгляд реальної можливості і правових наслідків вчинення кримінального правопорушення самим електронним інтелектом як «електронною особою» в майбутньому.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Над дослідженням розвитку інноваційних електронних технологій, зокрема програм електронного інтелекту, використанням їх у кримінальному праві для аналізу, прогнозування та упередження злочинності, а також запобіганням вчиненню комп'ютерних злочинів із використанням електронного інтелекту та безпосередньо електронним інтелектом (як «електронною особою») проти людини, суспільства, держави тривалий час працюють такі науковці, як П.Д. Біленчук, М.І. Малій, О.В. Плахотнік, О.Е. Радутний та ін.

Дане дослідження базується на працях вітчизняних і зарубіжних вчених, а також на матеріалах періодичних видань, статистичних збірників. У дослідженні використовувалися методи аналізу і синтезу, порівняння та узагальнення тощо.

РЕЗУЛЬТАТИ

Згідно з суверенною волею Українського народу та основоположного принципу, вираженого і закріпленого у ст. 3 Конституції України «Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави.» [2], беручи за основу Загальну декларацію прав людини, прийняту і проголошену резолюцією 217А(III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 р. [3] й, зокрема, її ст. 1 «Всі люди народжуються вільними і рівними у своїй гідності та правах. Вони наділені розумом і совістю, і повинні діяти у відношенні один до одного в дусі братерства.», опираючись на Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод підписану урядами держав членами Ради Європи 4 листопада 1950 р. [4], а саме на ст. 1 «Зобов'язання поважати права людини», людство, нації, держави світу виражають свою волю і ви-

соко цінують саме життя людини, її права і свободи.

Людство у XXI ст. перейшло технологічну межу між природним і духовним та штучним і бездушним, тонку межу між добром і злом, втасмичену межу між живим і неживим. Новітні ідеї, інновації, знання, наукові розробки увірвалися в наше життя і стали новою рушійною силою для розбудови інноваційного цивілізаційного розвитку світу в епоху «Індустрії 4.0», «Четвертої промислової революції» [5], «Суспільства знань» [6], «Індустрії інтелекту», «Сонячної індустрії знань», «Глобальної інноваційної сонячної комунікації» [7] та «Конвергенції сонячного суспільства знань» [8].

Аналізуючи етапи розвитку електронного суспільства, Ю.Н. Харарі ставить справедливе і важливе запитання: "якими будуть відносини між людиною і штучним інтелектом (електронним інтелектом)?", "чи не стане пересічна людина рабом штучно створених і вічно живих істот із незбагненою свідомістю?" [9].

Дослідженнями у напрямі електронного інтелекту та різноманітними на перший погляд фантастичними та неймовірними можливостями його застосування, людство активно займається, починаючи з 1950-х рр. фактично з появою перших комп'ютерів.

Так, О.О. Подгаєцький зазначає, що історія створення електронного інтелекту бере свій початок ще у 1950 р., коли британський вчений Алан Тюрінг пише статтю під назвою «*Чи може машина мислити?*», в якій описує так званий «Тест Тюрінга» – процедуру, за допомогою якої можна буде визначити момент, коли машина зрівняється у плані розумності з людиною. А вже у 1960 р. на базі Інституту кібернетики (м. Київ) (тоді його очолював академік В.М. Глушков) створено новий відділ біологічної кібернетики, керівником якого призначено академіка М.М. Амосова. Він вважав, що вивчення питання електронного інтелекту базується на межі наук: фізіології, психології, техніки та філософії, а також присвятив дослідженню даної тематики низку наукових праць та велику частину свого життя [10].

Як відмічає В.В. Риков, визначення штучного (електронного) інтелекту сформовано Джоном Маккарті ще у 1956 р. на конференції в Дартмунському університеті: штучний інтелект – це сукупність наук і методів, здатних опрацювати дані для розроблення надскладних комп'ютерних завдань [11].

На думку О.В. Плахотніка, штучний (електронний) інтелект визначається як сукупність наукових методів, теорій та технік, мета яких – відтворити машиною когнітивні здібності людини. Також він стверджує, що у світі існує низка юридичних сервісів/систем, що використовують штучний інтелект: 1) у Франції – Doctrine.fr (пошукова система), Predictice (аналітика, крім кримінальних справ), Case Law Analytics (аналітика, крім кримінальних справ), Juris Data Analytics – LexisNexis (пошукова система, аналітика, крім кримінальних справ); 2) у Великій Британії – Luminance (аналітика), HART – Harm Assessment Risk Tool (аналітика, кримінальні справи, оцінювання ризику шкоди); 3) у США – Watson/Ross – IBM (аналітика), Lex Machina – LexisNexis (аналітика), COMPAS – Correctional Offender Management Profiling for Alternative Sanctions використовуються судами США для оцінювання ймовірності скоєння підсудним рецидиву зло-

чинів та аналізу попередніх проступків; 4) в Аргентині – Prometea (аналітика, ци-вільні та адміністративні справи); 5) у Китайській Народній Республіці – Compulsory Similar Cases Search and Reporting Mechanism (аналітика) застосовується у Верховному народному суді Китайської Народної Республіки. Найбільш потужні системи з визначеного переліку працюють у судах і поліції та допомагають суддям приймати процесуальні рішення [12].

Дещо інше визначення надає Т.В. Туз, який вважає, що штучний (електронний) інтелект – це штучно створена людиною система, здатна обробляти інформацію, яка до неї надходить, пов'язувати її із знаннями, якими вона вже володіє, і відповідно формувати своє власне уявлення про об'єкти пізнання [13].

У концепції розвитку штучного інтелекту в Україні штучний (електронний) інтелект визначається як організована сукупність інформаційних технологій, із застосуванням якої можливо виконувати складні комплексні завдання шляхом використання системи наукових методів досліджень і алгоритмів опрацювання інформації, отриманої або самостійно створеної під час роботи, а також формувати та використовувати власні бази знань, моделі прийняття рішень, алгоритми роботи з інформацією та визначати способи досягнення поставлених завдань [14].

Однією з актуальних задач сьогодення, на думку О.Е. Радутного, є питання про роль та місце штучного (електронного) інтелекту (artificial intelligence) у системі суспільних правовідносин, які захищаються кримінальним (карним) правом, зв'язок інформаційної безпеки з дослідженнями штучного інтелекту та їх результатами, можливість і доцільність визнання штучного інтелекту, що фізично втілений в об'єкт робототехніки, об'єктом та/або суб'єктом кримінально-правових правовідносин. Досягнення у розвитку штучного інтелекту може бути використано для вчинення злочинів, зокрема у сфері інформаційних відносин, або сам він може являти безпосередню загрозу охоронюваним правам та законним інтересам людини, суспільства та держави [15].

Здійснивши аналіз інноваційних наукових досягнень у сфері електронного інтелекту та пов'язавши його можливості зі зберігання та аналізу великих даних, оброблення масивів інформації та відповідно прийняття оперативних управлінських рішень, ми не виключаємо масове розповсюдження даних інтенсивно розвиваючихся технологій у житті нашого суспільства та, відповідно, застерігаємо людство, суспільство, держави світу від масових порушень фундаментальних прав людини.

Цікавою є також наступна думка О.В. Радутного, який вважає, що штучний (електронний) інтелект, як і людина, може мати здатність усвідомлювати фактичну сторону того, що відбувається, усвідомлювати суспільну небезпечність свого діяння, яке реалізується в інформаційному просторі або завдяки роботизованим консоліям, пристроям або механізмам – в оточуючому матеріальному середовищі (тобто оцінювати за шкалою «добре – нейтральне – погане»), та, без сумніву, буде мати можливість за конкретних умов здійснювати певний вибір між тими чи іншими варіантами поведінки та здатність керувати своєю поведінкою (сьогодні це

є однією з головних умов проведення штучним інтелектом хірургічних операцій, допуску його до керування безпілотними транспортними засобами тощо). Але саме через такі ознаки в теорії кримінального права прийнято описувати фізичну особу в якості суб'єкта злочину (ст.ст. 18, 19 Кримінального кодексу України): 1) здатність усвідомлювати фактичну сторону; 2) здатність усвідомлювати суспільну небезпечність свого діяння та його наслідків; 3) можливість за конкретних умов здійснення певного вибору між різними варіантами та здатність керувати своєю поведінкою [16].

Як зазначає М.І. Демура, досить поширеним і вже загальновідомим інструментом використання штучного (електронного) інтелекту, що спрямовано на попередження кримінального (карного) правопорушення або так званім інструментом «профілактичної поліцейської діяльності» Європейська етична хартія про використання штучного (електронного) інтелекту у судовій системі та її середовищі називає «список заборони на виліт», який фактично являє собою додаток для аналізу «великих даних», що збирає і аналізує дані про потенційних терористів з метою запобігання вчиненню актів, або ж алгоритми, що використовуються для виявлення фактів шахрайства або відмивання грошей. Використання штучного (електронного) інтелекту на стадії досудового розслідування з метою розслідування кримінальних правопорушень активно застосовується, коли у правоохоронних органів вже наявна інформація про вчинення кримінального правопорушення і потрібен аналіз великої кількості даних. Наприклад, такі інструменти, як Connect, який використовується британською поліцією для аналізу мільярдів даних, отриманих у ході фінансових операцій для виявлення кореляцій або схем операцій, або Міжнародна база даних із сексуальної експлуатації дітей (ICSE DB), керована Інтерполом, яка допомагає виявляти жертв та / або злочинців за допомогою аналізу, наприклад, меблів та інших предметів у зображеннях насильства або аналізу фонового шуму на відео, виявилися особливо ефективними в боротьбі зі злочинністю. Так, за допомогою програми Connect пошук з дуже високим рівнем складності та обсягу даних, для якого раніше були потрібні місяці досліджень, тепер може бути виконано за лічені хвилини і з високою вірогідністю результатів [17].

Варто зазначити, що у США використовується у судах та правоохоронних органах більшості штатів програмне забезпечення COMPAS (Correctional Offender Management Profiling for Alternative Sanctions), розроблене ще у 1998 р. з використанням електронного інтелекту для оцінювання потенційного ризику рецидиву злочинів.

Серед науковців США влітку 2016 р. вибухнула гаряча наукова дискусія про інструмент, який використовується в судах США у всій країні для прийняття рішень про звільнення під заставу та винесення вироку. Ця суперечка торкається деяких із великих проблем карного правосуддя, що стоять перед нашим (американським) суспільством. І все це включає алгоритм, який називається COMPAS та використовується у всій країні для вирішення питання, чи підсудні, які очікують суду, небезпечні, щоб їх можна було звільнити під заставу. Ще у травні 2016 р. слідча інфор-

маційна організація ProPublica стверджувала, що COMPAS упереджено ставиться до темношкірих обвинувачених. Компанія Northpointe, штат Мічиган, яка створила інструмент, випустила власний звіт, в якому ставиться під сумнів аналіз ProPublica. ProPublica спростовано заперечення, академічні дослідники вступили в запеклу дискусію. Wonkblog цієї газети зважає, що навіть Верховний суд Вісконсіна зробив посилання на дані суперечки в своєму недавньому рішенні, що підтримували використання COMPAS у вироку [18].

У Китайській Народній Республіці вперше допоміжні технології штучного (електронного) інтелекту використано у Шанхайському проміжному народному суді № 2 ще у 2019 р., повідомляє інформаційне видання Legal Daily. "Стенограма та надання доказів тривали разом із триванням судового розгляду. Система 206 реалізувала повний цикл підготовчої допомоги та всебічно переглядала докази, відіграючи активну роль у неупередженому правосудді", – сказав заступник голови інформаційного відділу Шанхайського народного суду Ву Хайїн. "Система 206 є інтегрованою допоміжною системою штучного інтелекту для карних справ. Вона може допомогти судді виявити факти, посвідчити докази, захистити право на оскарження та неупереджено здійснювати правосуддя у судовому процесі, щоб запобігти незаконному засудженню громадян у карних справах", – сказав Го Вейцин, голова Шанхайського проміжного народного суду № 2, а також головний суддя у справі про пограбування та вбивство [19].

Сьогодні на всій території Китайської Народної Республіки для кожного судді доступна єдина система Smart Court SoS (розумна система або система систем), управління якою здійснюється на основі електронного інтелекту. Дана «розумна система» дозволяє суддям у режимі онлайн проводити судові засідання, збирати докази та отримувати оперативний доступ до баз даних поліції, прокуратури та уряду, а також взаємодіяти з системою соціального кредитування.

Так, згідно з повідомленням видання South China Morning Post директор інформаційного центру Верховного народного суду Китайської Народної Республіки Сюй Цзяньфен (Xu Jianfeng) у звіті про використання електронного інтелекту у судовій системі Китаю, опублікованому в Strategic Study of CAE (офіційному журналі Китайської інженерної академії) стверджує, що система розумного суду Smart Court SoS тепер підключена до робочого столу кожного судді у всій країні [20].

Також Верховний народний суд Китайської Народної Республіки зобов'язав суддів консультуватися з електронним інтелектом Smart Court SoS у кожній справі. Судді тепер змушені дотримуватися «рекомендацій» програми з електронним інтелектом, щоб уникнути у подальшому непорозуміння та письмових пояснень в аналізі записів судового процесу і аудиту судової діяльності.

На думку Чжан Лінгань (Zhang Linghan), професора права у Китайському університеті політичних наук і права (м. Пекін), застосування програм на основі електронного інтелекту у правосудді Китайської Народної Республіки зменшить повноваження суддів приймати рішення самостійно та на основі індивіду-

ального оцінювання, досвіду та навчання і може створити світ, де людьми керуватимуть машини (програми, саботи). Також у статті, опублікованій у національному рецензованому журналі Law and Social Development Чжан Лінгань висловлює свою думку про те, що ми повинні бути напоготові до ерозії судової влади технологічними компаніями та капіталом [20].

Відомим юридичним фактом також є те, що американець просидів рік у в'язниці за безпідставним звинуваченням у вбивстві. Єдиний доказ проти нього – «думка» штучного (електронного) інтелекту. Американець майже рік провів у в'язниці за звинуваченням у вбивстві, яке було засноване виключно на доказах, наданих системою з алгоритмами штучного (електронного) інтелекту. Результати експертизи, що базується на даних рішення ShotSpotter, яке фіксує постріли зі зброї в містах США, ставлять під сумнів далеко не вперше [21].

Науковці С.Ф. Денисов та В.Г. Павлов звертають увагу на повідомлення інформаційного видання Technology Review, що вже через 60 років штучний інтелект стане значною загрозою для людства. До 2022 р. він буде мислити приблизно на 10 % як людина, до 2040 р. – на 50 %, до 2075 р. – процеси мислення неможливо буде відрізнити від людських. До таких умовиводів прийшов шведський вчений, професор Оксфордського університету Нік Бостром (Niklas Bostrom), який пропонує бути більш обережними, оскільки вважає його занадто загрозливим для людства (проблемою контролю над штучним інтелектом займаються у світі приблизно шість дослідників, питаннями його створення – десятки і сотні тисяч). Такої самої думки дотримується й Ілон Маск (Elon Musk) – засновник компаній Tesla і SpaceX [22].

На основі впровадження інноваційних технологій електронного інтелекту в життя людства необхідно сформулювати на науковому рівні концептуальні засади правового статусу взаємовідносин людини і сабота (робота) [23].

Серед перших історичних кроків законодавчого врегулювання питання правового статусу саботів (роботів з електронним інтелектом) або його елементами можна віднести Резолюцію Європейського Парламенту від 16 лютого 2017 р. з рекомендаціями Комісії з цивільно-правових норм з робототехніки (2015/2103 (INL), яка містить пропозицію включити в законодавство ЄС поняття «розумний робот», розробити систему реєстрації таких роботів, а також визначити правовий статус роботів як електронної особи (електронної особистості) [24].

Справедливим є зауваження Г.О. Андрощука, що після довгих років обговорень ЄС нарешті почав роботу над регулюванням штучного інтелекту. Так, лише 21 квітня 2021 р. Європейська комісія надала проект нових правил у цій сфері [25]. Тим часом Європейська коаліція за цифрові права (EDRi) разом з 61 іншою громадською організацією, зокрема Amnesty International, German Digitale Freiheit і Польським фондом Рапуртуок, направили відкритий лист комісарам ЄС, включаючи Маргрет Вестагер, що відповідає за цифрові справи, і Віру Юрову, комісара ЄС з цінностей і прозоростей. Автори відкритого листа, а саме 62 громадські організації закликали Європейську

комісію заборонити використання в ЄС технологій штучного (електронного) інтелекту, яка порушує права людини і дозволяє, наприклад, масове спостереження за жителями: *"Ми хочемо, щоб новий регламент встановив «червону межу» і ввів абсолютну заборону на використання технологій, що обмежують права людини"* [26].

На сьогодні існують різні погляди з приводу визначення правосуб'єктності саботів (роботів або програм з електронним інтелектом) у системі правовідносин. Концепція правосуб'єктності сабота (як потенційного суб'єкта права) є абсолютно новою і зовсім не вивченою на сьогодні. Також дана концепція породжує можливий новий вид суб'єкта права – сабота.

Крістофер Хернес робить припущення, що якщо штучний (електронний) інтелект повинен нести юридичну відповідальність за свої дії, тоді він повинен мати фізичну, юридичну та цифрову ідентичність, подібну людині. Якщо у штучного інтелекту є ті ж юридичні обов'язки, що й у людини, хіба в нього не повинні бути такі ж юридичні права, як у людини? [27]

Схожої позиції притримується і О.А. Баранов, який вказує на необхідність визнання роботів зі штучним інтелектом суб'єктами суспільних відносин, а саме «еквівалентами фізичної особи» [28].

Натомість Є.О. Харитонов, О.І. Харитонova пропонують визнати роботів зі штучним інтелектом квазі-юридичною особою з «кіберздатністю», яка може реалізовуватися за допомогою не лише правочинів, а й юридичних вчинків [29].

Аналіз положень чинного законодавства України, здійснений Т.Г. Катковою, дає змогу дійти висновку про правове регулювання, яке ґрунтується на першій гіпотезі: робот зі штучним інтелектом – об'єкт суспільних відносин – власність фізичної або юридичної особи; не є та не може бути окремим самостійним суб'єктом суспільних відносин. Зважаючи на викладене вище, штучний (електронний) інтелект потрібно сприймати як джерело підвищеної небезпеки та розглядати з урахуванням всіх специфічних умов відповідальності за завдану шкоду з боку саме джерела підвищеної небезпеки, що вже встановлено нормами чинного законодавства України. У разі закріплення в майбутньому національним законодавством України особливого статусу робота як самостійного суб'єкта правовідносин, питання відповідальності за помилки штучного (електронного) інтелекту підлягатиме коригуванню, оскільки запровадження статусу «електронної особи», як окремого різновиду страхування, впровадження додаткових критеріїв розподілу відповідальності між виробником і власником, а також пошук відповідей на всі інші можливі виклики, які виникатимуть у процесі подальшого використання штучного інтелекту в різних сферах людської діяльності, зумовить відповідні дії. Так, якщо розглядати правосуб'єктність «електронної особи» як індивідуального суб'єкта, аналогічного людині, то надання їй такого правового статусу є важливим кроком на шляху до отримання повного набору конституційних («людських») прав, що може породжувати у подальшому інші проблеми: наприклад, відносно того, чи можуть до суб'єктів штучного інтелекту застосовуватися такі конституційні гарантії, як право не бути у рабстві. Одним із аргументів проти

наділення штучного інтелекту правовим статусом «електронної особи» є його обмежена вразливість до покарання. Хоча сучасні корпорації також наділяються правосуб'єктністю, не дивлячись на це, вони не можуть бути, наприклад, позбавлені волі, на них можуть бути накладені фінансові санкції [30].

ВИСНОВКИ

Отже, дослідивши зазначені ідеї та концепції науковців у визначеній науковій сфері, вважаємо, що найбільш прийнятною для подальшого дослідження та розвитку із запровадженням у перспективі в законодавство є концепція визначення статусу сабота (робота або програми з електронним інтелектом) як «електронної юридичної особи», яка може мати схожість з юридичною особою у тому сенсі, що обидві є для їх власників засобом досягнення певної мети та існують й створюються виключно в інтересах їх власників або творців. Саббот, будучи наділеним правовим статусом «електронної юридичної особи», не набуває прав і обов'язків аналогічних правам і обов'язкам людини чи громадянина, а власник/засновник сабота створює юридичну фікцію, контроль над якою він зобов'язаний здійснювати та нести повну правову відповідальність.

Електронна юридична особа жодним чином не повинна привітнюватися з людиною в правах, тобто вона не може мати правовий статус людини чи фізичної особи та, відповідно, мати права людини чи фізичної особи. Необхідний повний правовий міжнародний, міждержавний, державний та суспільний контроль за діяльністю «електронної юридичної особи». Обов'язково потрібно внести до законодавства пропозиції зі створення нової форми діяльності як «електронна юридична особа» і, як наслідок, повну юридичну відповідальність за діяльність «електронної юридичної особи» покласти виключно на власників, акціонерів та розробників даної «електронної юридичної особи».

Необхідно зазначити, що П.Д. Біленчук та М.І. Малій запропонували використання наукового терміну «сабот» ще в 2019 р. та більш детально висвітлили характерні ознаки даного визначення у монографії «Е-суспільство: цифрове майбутнє України» [31].

Концепція визнання сабота (робота або програми з електронним інтелектом) «електронною юридичною особою» обов'язково повинна враховувати всі три

підходи до розвитку електронного суспільства – це світоглядно-філософський, інноваційно-комунікаційний і безпековий, які водночас доповнюють один одного. Перший – світоглядно-філософський, в якому висвітлюються концептуальні засади становлення і розвитку правового, наукового і ресурсного забезпечення захисту прав людини в сучасному світі. Другий – аналітичний (інноваційно-комунікаційний), який дає змогу оцінити сутнісні ознаки розробки і впровадження інноваційної комунікації в електронний простір і створити умови захисту прав людини, суспільства, держави, цивілізації в кіберпросторі. Даний підхід дозволяє осмислити реальні можливості «Індустрії 4.0» та сприяє розробленню прагматичних рекомендацій з метою підвищення ефективності захисту прав людини в електронному просторі. Третій – безпековий. Він допомагає визначити ймовірність здійснення запропонованих змін та передбачити настання можливих загроз, ризиків та небезпек. А також пропонує конкретні механізми, процедури і заходи запобігання і протидії цим загрозам [32].

Заслужує на особливу увагу та всебічну підтримку позиція П.Д. Біленчука, який у своїх наукових працях заявляє, що вже сьогодні є нагальна потреба у подальшому поглибленні наукових досліджень міжнародної та регіональної юрисдикції, стосовно засадничих положень соціально-комунікаційного права, інтелектуального права, інноваційного права, інформаційного права, електронного права, кіберправа, ІТ-права, ІТ-економіки, ІТ-інтелектуального права, ІТ-кібербезпеки, кіберкримінології, кіберкриміналістики, кіберекспертології, кібердетективознавства з метою підсилення ефективності запобігання і протидії протиправним діям в кіберпросторі та Інтернет просторі (кібертероризму, кібершахрайству, кіберзлочинності) у сфері соціально-комунікаційних інформаційних технологій [33].

На наш погляд, важливими та своєчасними для світового суспільства сьогодні є висловлювання старшого розвідника-аналітика та технічного директора Агенства національної безпеки США Давида Т. Мура про те, що наші часи вимагають свіжого, критичного мислення з боку тих, хто відповідає за виявлення і попередження загроз, а також з боку тих, хто протидіє цим загрозам [34].

Список використаних джерел

1. Малій М.І. Правова відповідальність електронного інтелекту в новому тисячолітті. *Актуальні проблеми сучасної юридичної науки та практики: матеріали круглого столу* (Київ, 7 жовт. 2021 р.). Київ: Видавництво Ліра-К, 2021. Випуск 2. С. 40-54.
2. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
3. Загальна декларація прав людини прийнята і проголошена резолюцією 217А(III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 р. URL: https://www.un.org/tu/documents/decl_conv/declarations/declhr.shtml
4. Європейська конвенція з прав людини. URL: <https://www.coe.int/uk/web/compass/the-european-convention-on-human-rights-and-its-protocols>
5. Шваб К. Четвертая промышленная революция. Москва: Эксмо, 2016. 138 с.
6. Соснін О. Идеология «суспільства знань»: нові завдання освіти і науки. *Юридичний Вісник України*. 2017. №17. С. 12-13.
7. Гаврилишин Б. До ефективних суспільств. Дорогогокази в майбутнє. Київ: Пульсари, 2013. С. 13-14.
8. Конвергенція сонячного суспільства знань: креативна освіта і цивілізаційний розвиток: монографія / П.Д. Біленчук та ін. Київ: УкрДГПІ, 2019. 416 с.
9. Харарі Ю.Н. Homo Deus. За лаштунками майбутнього. Київ: Форс Україна, 2018. 528 с.

10. Подгаєцький О. Еволюція розробок у галузі штучного інтелекту в Україні та світі. *Дослідження з історії техніки: збірник наукових праць*. 2012. № 16. С. 48–54.
11. Риков В.В. Штучний інтелект на допомогу правосуддю: дотримання прав людини. *Вища школа адвокатури НААУ*. URL: <https://www.hsa.org.ua/blog/shtuchnyj-intelekt-na-dopomogu-pravosuddyu-dotrymannya-prav-lyudyny/>
12. Плахотнік О.В. Практичне застосування штучного інтелекту у кримінальному провадженні. *Вісник кримінального судочинства*. 2019. № 4. С. 46-57. URL: <https://vkslaw.knu.ua/ua/4-2019-aktualni-problemy-kryminalnoho-sudochynstva-3/295-problemy-kryminalnoho-protsestu/1016-praktychne-zastosuvannia-shtuchoho-intelektu-u-kryminalnomu-provadhenni>
13. Туз Т.В. Перспективи встановлення кримінальної відповідальності внаслідок використання штучного інтелекту. URL: dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/10461/15_Tuz_140-142.pdf?sequence=1&isAllowed=y
14. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 2 грудня 2020р. №1556-р «Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#Text>
15. Радутний О.Е. Кримінальна відповідальність штучного інтелекту. *Інформація і право*. 2017. № 2(21). С. 124-132. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=A SP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=Infpr_2017_2_17
16. Радутний О.Е. Artificial Intelligence (штучний інтелект) та інші загрози (кримінально-правовий вимір). URL: https://www.academia.edu/34972216/Artificial_Intelligence_штучний_інтелект_та_інші_загрози_кримінально_правовий_вимір
17. Демура М.І. Міжнародний досвід використання алгоритмів штучного інтелекту у кримінальному провадженні. *Використання технологій штучного інтелекту у протидії злочинності: матеріали наук.-практ. онлайн-семінару* (Харків, 5 лист. 2020 р.). Харків: Право, 2020. С. 26.
18. Corbett-Davies S., Pierson E., Feller A., Goel S. A computer program used for bail and sentencing decisions was labeled biased against blacks. It's actually not that clear. URL: <https://www.washingtonpost.com/news/monkey-cage/wp/2016/10/17/can-an-algorithm-be-racist-our-analysis-is-more-cautious-than-propublicas/>
19. Jiang Wei. China uses AI assistive tech on court trial for first time. URL: <http://www.chinadaily.com.cn/a/201901/24/WS5c4959f9a3106c65c34e64ea.html>
20. Chen S. China's court AI reaches every corner of justice system, advising judges and streamlining punishment. URL: <https://www.scmp.com/news/china/science/article/3185140/chinas-court-ai-reaches-every-corner-justice-system-advising>
21. Американец просидел год в тюрьме по ложному обвинению в убийстве. Единственная улика против него – мнение ИИ. *CNews*. URL: https://www.cnews.ru/news/top/2021-08-23_amerikanets_provel_god_v_tyurme
22. Денисов С.Ф., Павлов В.Г. Штучний інтелект: теоретичні аспекти кримінальної відповідальності. *Злочинність і протидія їй в умовах сингулярності: тенденції та інновації*. 2021. С. 194–197. URL: http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/10428/Shtuchnyi%20intelekt_Denysov_Pavlov_2021.pdf?sequence=1&isAllowed=y
23. Електронна цивілізація: інноваційне майбутнє України: монографія / П.Д. Біленчук та ін. Київ: УкрДГПІ, 2018. 284 с.
24. European Parliament Resolution of 16 February 2017 with recommendations to the Commission on Civil Law Rules on Robotics (2015/2103(INL)). URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2017-0051_EN.html
25. Proposal for a regulation of the european parliament and of the council laying down harmonised rules on artificial intelligence (artificial intelligence act) and amending certain union legislative acts. Document 52021PC0206. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1623335154975&uri=CELEX%3A52021PC0206>
26. Андрощук Г.О. Використання в ЄС штучного інтелекту потребує обмежень. URL: <https://yur-gazeta.com/golovna/vikoristannya-v-es-shtuchnogo-intelektu-potrebuje-obmezhen.html>
27. Hernaes C. Artificial Intelligence, Legal Responsibility and Civil Rights. URL: <https://techcrunch.com/2015/08/22/artificial-intelligence-legal-responsibility-and-civil-rights>
28. Баранов О.А. Інтернет речей (IoT): робот зі штучним інтелектом у правовідносинах. *Юридична Україна*. 2018. № 5-6. С. 75-95.
29. Харитонов Є.О., Харитонova О.І. До проблеми цивільної правосуб'єктності роботів. *Інтернет речей: проблеми правового регулювання та впровадження: матеріали наук.-практ. конф. НТУУ "КПІ ім. Ігоря Сікорського"* (Київ, 29 лист. 2018 р.). Київ: Вид-во "Політехніка", 2018. С. 42-46.
30. Каткова Т.Г. Штучний інтелект в Україні: Правові аспекти. *Право і суспільство*. 2020. № 6. С. 46-55.
31. Е-суспільство: цифрове майбутнє України: монографія / П.Д. Біленчук та ін. Київ: УкрДГПІ, 2019. 292 с.
32. Правова соціалізація особистості в сучасному світі: людина, суспільство, цивілізація: монографія / П.Д. Біленчук та ін. Київ: УкрДГПІ, 2020. 204 с.
33. Електронне суспільство, електронне право, кібербезпека: стратегія розвитку інноваційної ери: монографія / П.Д. Біленчук та ін. Київ: УкрДГПІ, 2020. 388 с.
34. Мур Д. Критичне мислення та аналіз інформації. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2022. 132 с.

References

1. Malii M.I. Legal responsibility of electronic intelligence in the new millennium. *Current problems of modern legal science and practice: materials of the round table* (Kyiv, Oct. 7, 2021). Kyiv, 2021. Issue 2. pp. 40-54. (in Ukrainian).
2. The Constitution of Ukraine: Law of Ukraine of 28.06.1996 № 254k/96-VR. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр#Text> (in Ukrainian).
3. The Universal Declaration of Human Rights was adopted and promulgated by resolution 217A(III) of the UN General Assembly of December 10, 1948. URL: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/declhr.shtml (in Russian).
4. European Convention on Human Rights. URL: <https://www.coe.int/uk/web/compass/the-european-convention-on-human-rights-and-its-protocols> (in Ukrainian).
5. Shvab K. The fourth industrial revolution. Moscow, 2016. 138 p. (in Russian).
6. Sosnin O. Ideology of the "knowledge society": new tasks of education and science. *Legal Bulletin of Ukraine*. 2017. No. 17. pp. 12-13. (in Ukrainian).
7. Havrylyshyn B. Towards effective societies. Road signs to the future. Kyiv, 2013. pp. 13-14. (in Ukrainian).
8. Convergence of the solar society of knowledge: creative education and civilizational development: monograph / P.D.

Bilenchuk et al. Kyiv, 2019. 416 p. (in Ukrainian).

9. Kharari Y.N. Homo Deus. Behind the scenes of the future. Kyiv, 2018. 528 p. (in Ukrainian).

10. Podhaietskyi O. Evolution of developments in the field of artificial intelligence in Ukraine and the world. *Research on the history of technology: a collection of scientific papers*. 2012. № 16. pp. 48–54. (in Ukrainian).

11. Rykov V.V. Artificial intelligence to assist justice: respect for human rights. *NAAU Higher School of Advocacy*. URL: <https://www.hsa.org.ua/blog/shtuchnyj-intelekt-na-dopomogu-pravosuddyu-dotrymannya-prav-lyudyny/> (in Ukrainian).

12. Plakhotnik O.V. Practical application of artificial intelligence in criminal proceedings. *Bulletin of criminal jurisdiction*. 2019. No. 4. pp. 46-57. URL: <https://vkslaw.knu.ua/ua/4-2019-aktualni-problemy-kryminalnoho-sudochnystva-3/295-problemy-kryminalnoho-protsesu/1016-praktychne-zastosuvannya-shtuchnoho-intelektu-u-kryminalnomu-provazhenni> (in Ukrainian).

13. Tuz T.V. Prospects for establishing criminal liability due to the use of artificial intelligence. URL: dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/10461/15_Ty3_140-142.pdf?sequence=1&isAllowed=y (in Ukrainian).

14. Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated December 2, 2020 No. 1556-r "On approval of the Concept of the Development of Artificial Intelligence in Ukraine". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#Text> (in Ukrainian).

15. Radutnyi O.E. Criminal liability of artificial intelligence. *Information and Law*. 2017. No. 2(21). pp. 124-132. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=A SP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR= Infpr_2017_2_17 (in Ukrainian).

16. Radutnyi O.E. Artificial Intelligence and other threats (criminal and legal dimension). URL: https://www.academia.edu/34972216/Artificial_Intelligence_штучний_інтелект_та_інші_загрози_кримінально_правовий_вимір (in Ukrainian).

17. Demura M.I. International experience of using artificial intelligence algorithms in criminal proceedings. *The use of artificial intelligence technologies in combating crime: scientific and practical materials of online seminar* (Kharkiv, Nov. 5, 2020). Kharkiv: Pravo, 2020. P.26. (in Ukrainian).

18. Corbett-Davies S., Pierson E., Feller A., Goel S. A computer program used for bail and sentencing decisions was labeled biased against blacks. It's actually not that clear. URL: <https://www.washingtonpost.com/news/monkey-cage/wp/2016/10/17/can-an-algorithm-be-racist-our-analysis-is-more-cautious-than-propublicas/>

19. Jiang Wei. China uses AI assistive tech on court trial for first time. URL: <http://www.chinadaily.com.cn/a/201901/24/WS5c4959f9a3106c65c34e64ea.html>

20. Chen S. China's court AI reaches every corner of justice system, advising judges and streamlining punishment. URL: <https://www.scmp.com/news/china/science/article/3185140/chinas-court-ai-reaches-every-corner-justice-system-advising>

21. An American spent an hour in prison on a false murder charge. The only evidence against him is the opinion of AI. *CNews*. URL: https://www.cnews.ru/news/top/2021-08-23_amerikanets_provel_god_v_tyrme (in Russian).

22. Denysov S.F., Pavlov V.H. Artificial intelligence: theoretical aspects of criminal responsibility. *Crime and countermeasures in the singularity: trends and innovations*. 2021. pp. 194–197. URL: http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/10428/Shtuchnyi%20intelekt_Denysov_Pavlov_2021.pdf?sequence=1&isAllowed=y (in Ukrainian).

23. Electronic civilization: innovative future of Ukraine: monograph / P.D. Bilenchuk et al. Kyiv, 2018. 284 p. (in Ukrainian).

24. European Parliament Resolution of 16 February 2017 with recommendations to the Commission on Civil Law Rules on Robotics (2015/2103(INL)). URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2017-0051_EN.html

25. Proposal for a regulation of the European parliament and of the council laying down harmonised rules on artificial intelligence (artificial intelligence act) and amending certain union legislative acts. Document 52021PC0206. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1623335154975&uri=CELEX%3A52021PC0206>

26. Androshchuk H.O. The use of artificial intelligence in the EU needs restrictions. URL: <https://yur-gazeta.com/golovna/vikoristannya-v-es-shtuchnogo-intelektu-potrebue-obmezhen.html> (in Ukrainian).

27. Hernaes C. Artificial Intelligence, Legal Responsibility and Civil Rights. URL: <https://techcrunch.com/2015/08/22/artificial-intelligence-legal-responsibility-and-civil-rights>

28. Baranov O.A. Internet of Things (IoT): robot with artificial intelligence in legal relations. *Legal Ukraine*. 2018. No. 5-6. pp. 75-95. (in Ukrainian).

29. Kharytonov E.O., Kharytonova O.I. To the problem of civil legal personality of robots: scientific and practical. *Internet of things: problems of legal regulation and implementation: proceedings of scientific and practical conference of National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute"* (Kyiv, Nov. 29, 2018). Kyiv, 2018. pp. 42-46. (in Ukrainian).

30. Katkova T.H. Artificial intelligence in Ukraine: Legal aspects. *Law and society*. 2020. No. 6. pp. 46-55. (in Ukrainian).

31. E-society: digital future of Ukraine: monograph / P.D. Bilenchuk et al. Kyiv, 2019. 292 p. (in Ukrainian).

32. Legal socialization of the individual in the modern world: man, society, civilization: monograph / P.D. Bilenchuk et al. Kyiv, 2020. 204 p. (in Ukrainian).

33. Electronic society, electronic law, cyber security: development strategy of the innovative era: monograph / P.D. Bilenchuk et al. Kyiv, 2020. 388 p. (in Ukrainian).

34. Mur D. Critical thinking and information analysis. Ivano-Frankivsk, 2022. 132 p. (in Ukrainian).

Mykola MALII

postgraduate student, Kyiv University of Law of the National Academy of Sciences of Ukraine; director of "AIUR-KONSALTYNH" law firm, CEO "ARMATEKH-SERVIS"

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9709-4837>

e-mail: aur.consult@gmail.com

LEGAL STATUS OF SABBOT AND RESPONSIBILITY TO HUMANITY

The paper reveals the role the concept of recognizing the sabbot (robot or program with electronic intelligence) as an "electronic legal entity" must take into account the danger of placing humanity, society, states of this "electronic person" in the same social order as a person when using electronic intelligence in lawmaking, human rights and justice state authorities and international, interstate legal structures, institutions, and, in particular, in the criminal law of most countries.

Today, humanity has moved to a new innovative and technological stage of its development, and the use of the latest technologies in all spheres of human existence has become widespread. The issue of the use of electronic intelligence in law-making, human rights protection and judicial activities of state authorities and international, interstate legal structures, institutions, and, in particular, in the criminal law of most countries of the world, is particularly acute. Taking into account the trends in the development of legal science to give electronic intelligence the legal status of a "person" or "electronic person", there is a danger of putting this "person" on the same social level as a personality.

Conscious humanity is alarmed by the possible gradual granting of rights and freedoms to electronic intelligence and the possible equalization of these rights in the future with human rights, which becomes a threat to humanity both legally and socially and ethically. In any version of the legal development of society, the "electronic person", its creators, its owners, and its users have and will bear full criminal responsibility for committing computer crimes with the use of electronic intelligence or by itself as a "person".

At the early stages of the development of the legal framework regulating this type of legal relationship between people and the sabbot (robot or program with electronic intelligence), it is necessary to provide "legal safeguards" for the impossibility of using electronic intelligence for criminal purposes against a person, society and the state of the world.

Keywords: computer crime, electronic intelligence, electronic legal entity, sabbot